

G. Schönings
A f h a n d l i n g

angaaende

de Gamles Kundskab om vort Norden efter Ptolemæi Liber:

Anden Afdeeling.

Angaaende

hvad Kundskab man har havt om vort Norden i Procopii Liber,
i Folge af dennes Beretninger.

§. I.

De Esterretninger, som Procopius giver os om vort Norden, ere saa meget mere betydelige og værdige at lægge Mærke til, som de uden al Tvivl ere de første, der ere komne lige fra vort Norden til Grækerne og bemeldte vor Forfatter, uden i Forveien at have gaaet igiennem mange Skribenters Hænder, og som de ere bragte til dem af Nordens egne Indbyggere og Nordiske Folk, eller i det mindste af saadanne, som have staaet i nær Forvandtskab og Bekjendtskab med dem, da Grækerne tillige med Romerne nu havde lært at kiende mere end de skittede om Nordens Folk. Vor Skribent har og selv havt megen Omgang med de Slags Folk, saasom Vandaler, Gotter, Heruler, (hvilke sidste upaatvilelig har været her fra Norden, hvor man end vil føre de øvrige fra,) og det i Anledning af de Krige især, som Romerne eller Grækerne førte med først benævnte Folk, ved Hielp af de sidste, under den bekjendte Belisarii

Anførsel, med hvilken Procopius fulgte paa alle disse Tog, som en Slags Haandskriver og Adjutant; hvorover han ogsaa ei allene har havt god Leilighed til at efterlade sig en udsørlig Beskrivelse over bemeldte Krige, men hans Beretninger ogsaa ere saa meget mere paalidelige, som han selv har været med i de fleste Ting, har havt god Leilighed til at faae udsørgt, hvad han selv ei vidste, og var for Nesten en Mand, der stod i megen Anseelse og besad Weltalenhed og Lærdom. For Nesten har han levet midt i det fette Seculo omtrent i Keiser Justiniani Tid, fra hvilken selgelig foromtalte hans Efterretninger om vor Norden ere, som findes fornemmelig optegnede i den anden Bog af hans Historie om den gotthiske Krig, i Anledning af de Herulers Gesandtskab og Reise til Thule, for derfra at hente dem en Konge, af følgende Indhold:

§. 2.

„ De Heruler har fra gammel Tid *a*) af boet oven (eller norden) for
 „ Ister-Strommen *b*), og dyrkede mangfoldige Guder, hvilke de forsonede
 „ endogsaa med Menneke-Offere. I Skikke og Sædvaner vare de de fleste
 „ andre Menneker ulige, saa at ingen syg eller gammel iblant dem maatte leve,
 „ men saadan en blev af en anden Heruler, som dog ei maatte være af hans
 „ Slægt, efter hans egen Begiering, stikken ihjel paa et Baal, hvilket siden
 „ blev antændt, og derpaa hans Been og Aske med Jord bedækket. Dersom
 „ en, naar han døde, efterlod sig en Hustrue, maatte hun, strax efter Mandens
 „ Død, hos hans Grav tage sig selv af Dage med en Strikke, hvis hun
 „ ei vilde leve sig selv til Spot, samt i Had og Foragt blant hendes Mandes
 „ Paarørende. Med Tidens Længde bleve de Heruler i Magt og Folkemængde,
 „ alle deres Naboer overlegen, hvilke de efterhaanden undertvang sig, blant
 „ dem ogsaa de Longobarder, og paalagde dem Skat, tvertimod de der væ-
 „ rende Barbarers Maneer. Da ingen flere vare tilovers at angribe, sadde
 „ de, i Keiser Anastasii Regjerings Begyndelse, tre Aar stille; men efter-
 „ som

a) Efterat de nemlig vare komne til de Kanter.

b) Der var ligesom en Sammel-Mads for alle fra de nordlige og østlige Kanter af Europa og fra Asia udvandrede Folkeslag, som satte sig gierne der ned en Tid lang, før end de gif videre frem.

„ som saadant var imod deres Sindelag, saa toge de fat paa deres egen Fyrste
 „ Rodulph (Rudolph eller Rolf), og skieldte ham ved alle Leiligheder saa
 „ længe ud for Feighed og Dvindagtighed, at han, uden mindste given Mars-
 „ sag, tog sig for at angribe de Longobarder med Krig, og var ei at bringe
 „ fra det Forsæt, uagtet at disse tre Gange sendte Gesandter til ham, for at
 „ undgaae Krigen. Herover kom det endelig til et Slag, hvori de Heruler
 „ leede et saa stort Nederlag, at de maatte forlade deres gamle Boepæle, og
 „ med Hustruer og Børn længe vandre om i de paa hiin Side af Donau c) lig-
 „ gende Lande, indtil de endelig komme til de Steder, hvor de Rugier til-
 „ forn havde boet, et Folk, som vare Gothernes Bundsforbandte, og
 „ havde med dem gaaet til Italien. I bemeldte, efter disse øde liggende d)
 „ Steder satte de sig vel ned, men bleve af Hunger tvungne til at gaae der-
 „ fra igien og opsøge sig nye Boeliger tæt hos de Gepider, hvilke vel tillode
 „ dem der at fæste deres Boepæl, men siden medhandlede disse deres nye Mar-
 „ boer saa ilde, at de maatte gaae over Donau, og søge Tilflugt hos de Ro-
 „ mere, over hvilke Anastasius endnu regierede. Men der opførte de sig
 „ saa slet, at man maatte sende en Krigshær ud imod dem, som i en Hast
 „ bragte dem til Lydighed. Siden holdte de sig i Kollighed, indtil Justinia-
 „ nus kom paa Thronen, som ved at skienke dem frugtbare Lande og andre For-
 „ æringer bevægede dem til at antage den Christne Religion og ganske at slaae
 „ sig til de Romeres Partie, hvilket de fleste af dem dog siden igien forlode, og
 „ kom i Ueenighed med hinanden, i Anledning deraf, at de havde selv slaget
 „ deres Konge Otho ihjel, og det af ingen anden Marsag, end fordi de havde
 „ faaet det Indfald, at de vilde leve uden Konge, hvilken de for Resten meest
 „ tracterede som deres Ligemand. Men denne Gierning begyndte de strax at
 „ angre, da de mærkede at de ei kunde undvære Konge; hvorover de, efter
 „ lang Beraad, sendte Gesandter til Den Thule, for derfra at faae en af
 „ Kongelig Blod til Regent over sig. Hvilket skeede af den Anledning: At

A 2

„ da

c) I Grotii Udgave p. 258 er urigtig oversat *citra Danubium*, da der i den græske Text staar *ἐκ τῆς Ἰσπῶν*.

d) Det synes at have været Brug iblant Barbarerne, at de Lande, hvor de havde boet, skulde ligge øde efter dem. Saaledes gjorde Ligurerne, Vandalerne og fl.

„ da de Heruler paa bemeldte Maade af de Longobarder vare overvundne, og
 „ endeel af dem flyttede hen til de Ithyriske Lande, vare der nogle iblant
 „ dem, som ei vilde gaae over Donau, men heller begibe sig hen til de yder-
 „ ste Verdens Kanter, hvilkke til den Ende, under Anførsel af adskillige,
 „ som vare af det kongelige Blod, først igiennemvandrede alle Slaviske Folk,
 „ det eene efter det andet, siden en stor Ork, komme derpaa til de Varner,
 „ videre igiennem de Danske Folk, uden at de der boende Barbarer endog
 „ gjorde dem nogen Overlast, og naaede endelig Havet, da de ginge til Skibs
 „ og komme til Thule, hvor de opstog deres Boepæle.“

§. 3.

„ Men Thule, farer Procopius fort, er overmaade stor, saa den i
 „ Størrelse ti Gange overgaaer Britannien, fra hvilken den ligger langt
 „ borte op mod Norden, og for den største Deel udyrket, men hvor den
 „ er beboet, findes 13 meget talrige Nationer, hvoraf hver har sin Konge over
 „ sig. Paa dette Sted tildrager sig aarlig en forunderlig Ting: Thi Solen
 „ gaaer der især ved Soelhvervs-Tiden om Sommeren ei under i 40 Dage,
 „ men sees al den Tid over Jorden; men efter sex Maaneders Forløb, ved
 „ Soelhverv om Vinteren, seer man paa denne De i 40 Dage slet ikke So-
 „ len, hvorover ogsaa Indbyggerne henlide al den Tid i Bedrøvelse, efter som
 „ de ei kan have nogen Omgiængelse med hinanden. Jeg har vel selv, siger
 „ Procopius, hørt lyst at komme hen til denne De, for selv at see, hvad
 „ man har sagt mig herom, men aldrig faaet Leilighed dertil. Dog har jeg
 „ af dem, som derfra ere komne hid til os, udspurgt hvorledes det der
 „ havde sig med Solens Op- og Nedgang paa bemeldte Tider, og af dem faaet
 „ dette oprigtige og sandfærdige Svar: At Solen vel i 40 Dage, som tilforn
 „ er sagt, ei gaaer ned, men at den dog sfinder for dem nu mod Osten, og
 „ nu mod Vesten, saa at, naar Solen kommer til forrige Sted tilbage igien,
 „ regne de at en Dag og en Nat er forbi. Men naar det kommer til den Tid,
 „ da man har en bestandig Nat, saa give de noie Agt paa Maanens Gang,
 „ og regne Dagene derefter. Naar da 35 Dage ere forbi, sende de, efter
 „ en vedtagen Sædvane, nogle op paa de høieste Bierge, hvilkke, saasnart
 „ de faae Solen nogensledes at see, lade dem neden under vide, at inden fem
 „ Dage

„ Dage vil Solen lade sig tilshyne for dem. Hvorpaa disse, efterat have faaet
 „ dette glædelige Budskab, i Folkets almindelige Forsamling, stiont endnu i
 „ Mærket, helligholde en heitidelig Fest, som blant de Thuliter er den største
 „ og fornemste.“ Over hvilket Procopius giver denne sin Betænkning: At
 „ disse Deboere maae være meget bange for, at Solen bestandig skal forlade dem,
 „ efter som dette aartlig skeer og indtreffer hos dem.

S. 4.

„ Blant dem, farer Procopius fort, som beboe Thule, er kun eet
 „ Folk, hvilket de kalde Scythifinner, som fører et vildt og bestift Levnet:
 „ Thi de har hverken Klæder paa Kroppen, ei heller Skoe paa Fødderne, drikke
 „ ingen Viin, og æde intet af Jordens Grøde, efter som de ei dyrke Jorden,
 „ og deres Qvinder ei heller forarbejde noget for dem, men Mand og Qvinder
 „ lægge idelig og allene Bind paa Jagten, da de der værende overmaade store
 „ Skove og Biergene forskaffe dem en stor Forraad af Vildt og andre Dyr,
 „ hvis Kød de spise, og klæde sig med deres Skind, efter som de hverken
 „ have Viin, ei heller noget at sye med, men de hæste bemeldte Skind sammen
 „ med Dyrenes Seener, og bedække dermed deres hele Legeme. Deres Børn
 „ opfostre de ei heller paa andre Folkes Viis: Thi Scythifinnernes Børn faae
 „ ei at die, men opfødes med Marven af de vilde Dyr, som fanges paa Jag-
 „ ten. Saasnart derfor som en Qvinde har født sit Foster, svøber hun det
 „ ind i et Skind og hænger det op i et Træ, efterat hun har stukket et Stykke
 „ Marv ind i dets Mund, hvorefter hun, som sædvanlig, gaaer paa Jagt.
 „ Næsten alle de øvrige Thuliter ere lidt forskjellige fra andre Folk. De dyrke
 „ mange Guder og Aander i Himmelen og i Lusten, paa Jorden og i Havet,
 „ samt nogle mindre Guder, som siges at være i Kilderne og i Floderne. De
 „ bruge mange og alle Slags Offeringer, men dog ansee intet Offer for ypperligere,
 „ end det første Menneske, som de fange i Krig, hvilket de ofre til Mars,
 „ den de holde for at være den høieste Gud. Dette Offer forrette de paa den
 „ Maade, at de ei allene slagte Mennesket, men hænge det ogsaa paa et Træ,
 „ eller kaste det hen blant Torne, eller paa anden Maade tage det ukueligen af
 „ Dage. Saaledes leve de Thuliter, blant hvilke de Gaurer ere et talrigt
 „ Folk, og just det, hos hvilket de fremmede ankomne Heruler satte sig

„ med. Hvorhen da de tilforn ommeldte og fra de Heruler udsendte an-
 „ kom, der fandt de adskillige for sig af den kongelige Stamme, af hvilke
 „ de udvalgte sig en, som stod dem best an, og vendte dermed tilbage;
 „ men efter som samme døde underveis, maatte de drage til Thule igien, og
 „ toge en anden med dem, ved Navn Todasius, som fik sin Broder Nordus
 „ og 200 andre unge Personer i Selskab med sig. Men imidlertid var Ti-
 „ den bleven dem for lang, af hvilke de vare udsendte, og som da boede hos
 „ Singidonen, saa de derover havde sendt Gesandter til Constantinopel, og af
 „ Keiser Justiniano saaeet en Heruler til Konge, ved Navn Svartuas, hvil-
 „ ken de dog ved hines Ankomst igien forlode, og saldt tillige fra de Romere
 „ til de Gepider.“

§. 5.

Foruden foranferte Beretning om Den Thule og de der boende Folk,
 møder os endnu et Sted hos Procopium, som er værdt at lægge Mærke til,
 efter som det meeste af hvad der fortælles er besynderligt og noget, som neppe an-
 densteds forekommer: Thi i Anledning af at tale om en Krig, der havde reist
 sig imellem Indbyggerne paa Den Brittia og de Varner, og efterat have be-
 rettet om sidst bemeldte: At de boede paa hiin Side af Ister-Strommen, lige
 indtil Nord-Havet og Rhinen, som skilte dem fra de Franker og andre nær-
 grændsende Folk, og at alle disse, saa mange som i gamle Dage beboede begge
 Aae-Breddene af Rhinen, havde vel hver sit særskildte Navn, men bleve dog
 med et fælles Navn kaldte Germani, hvilket eet Folk af dem nu siden allene
 førte e); saa fortæller han videre: „ At (bemeldte) De Brittia laae i (for
 „ omtalte) Hav, ei mere end 200 Stadier fra Strandkanten, lige tværs over
 „ for Rhinens Udlobe imellem Britannien og Thule: Thi Britannien
 „ laae henne mod Vesten, mod de yderste Kanter af Spanien, omtrent
 „ 4000 Stadier fra det faste Land, men Thule, saavidt man vidste, yderst i
 „ det store Hav mod Norden; at paa Den Brittia boede trende meget
 „ talrige Folk, hver under sin Konge, nemlig de Angler, Frisoner og de
 „ Britto

e) See hans histor. Gothor. l. IV i den anden Deel af den Venetianske Udgave af Scriptor.
 hist. Byzant. p. 216. og i Grotii Udgave p. 467.

„ Brittoner, hvilke havde samme Navn som Den; at der var en saa stor
 „ Folkemængde, at mange flyttede aarlig derfra med Koner og Børn over til
 „ de Francker, som gave dem Boepæle blant sig, og ved den Leilighed tilegnede
 „ sig en Slags Ret til bemeldte De; at Indbyggerne der paa Den forstode
 „ sig ei paa at ride, vidste ei engang, hvad Hest var, og havde aldrig seet
 „ saadant Dyr paa deres De, ligesom de ogsaa ei brugte Seil paa deres
 „ Skibe, men kun Aarer; at paa Den Brittia havde man i gamle Dage
 „ opbyggt en lang Muur, som næsten overskar den i to Deele, da Jor-
 „ dens, Lustens og alle andre Ting Beskaffenhed var ulig og ei i den eene
 „ Deel, som i den anden: Thi i den, som laae østen for Muren, var Lusten
 „ sund og som den burde være efter Aarets ulige Tider, maadelig varm om
 „ Sommeren, og kold om Vinteren, saa der vare Indbyggere nok, hvilke le-
 „ vede der som andre Mennecker; men i den vestlige var Beskaffenheden gan-
 „ ske anderledes, saa intet Mennecke kunde leve der en halv Time, formedelst
 „ de utallige Dgler, Slanger og andre giftige Dyr, som de Steder vare fulde
 „ af.“ Skribenten slutter herpaa sin Beretning om Den Brittia med en
 Fortælling, hvilken han selv tilstaaer at ligne en Fabel, men bevidner sig at
 have hørt af utallige, som forsikrede, at de selv havde havt Deel i Tingen, og
 selv hørt hvad som ved den Leilighed blev talet, nemlig denne: „At paa Ky-
 „ sterne tværs over for Den Brittia laae mangfoldige Dorper, hvori Fiskere,
 „ Bønder og andre boede, som seilede til bemeldte De, for der at handle, og
 „ stode vel under Frankernes Konger, men vare fri for at betale Skat, forme-
 „ delst en dem paaliggende Byrde, hvilken efter deres egen Beretning, bestod
 „ deri, at de ordentlig efter Turen maatte føre de Afdøde til Den Brittia, og
 „ holde sig færdige til denne Forretning, til hvilken de af en vis Drift bleve
 „ tvungne, naar der ved Natte-Tider blev banket paa deres Dør, og en vis
 „ uforstaaelig Røst kaldte paa dem. Naar de komme til Stranden, fandt de
 „ der Baade for sig, andre end deres egne, paa hvilke de maatte stige om
 „ Bord, og gribe til Aarene, da Baadene bleve saa betyngede, at der neppe
 „ stod en Finger breedt op af dem over Vandet, hvilket derimod neppe
 „ mere end Kiølen berørte, naar de havde bragt dem, de førte, af hvilke
 „ de slet ingen saae, men vel hørte tale, over til Den, hvortil de da ei be-
 „ hevede

„ Høvede mere, end een Time, i Steden for man ellers, naar man kun brugte
 „ Marerne, maatte paa den Wei anvende en heel Dag og Nat.“

§. 6.

Over hidindtil anførte Procopii Fortællinger ville vi nu see hvilke Betænkninger man kan giere sig, og hvilke følger deraf udtrække til vor Nordiske Geographies Oplysning i de Tider. Vi mærke da her 1) at Procopius vel ei udtrykkelig siger, at de Heruler, i Anledning af hvilke han giver os foransførte Beskrivelse over Thule, ere først komne her fra Norden, da det synes, heller at have været hans Meening, at de fra gammel Tid af, som han selv siger f), har boet norden for Ister = Strømmen, og vare egentlig komne derfra. Men naar man betænker, hvad Procopius selv fortæller om de Heruler, nemlig at de, da de vilde opsøge nye Boopale, hvor de kunde leve i Sikkerhed, søgte igiennem saa mange Folk og Lande lige hen til Thule; at Jornandes med tydelige Ord siger om de Danske, at de her i Norden havde drevet de Heruler ud af deres Boopale g); at Idacius, som levede i det femte Seculo h), bevidner i sin Chronico i) om de Heruler, at i Keiser Aviti første Aar (det er ved Aar 456 omtrent, og selvfølgelig ei længe for bemeldte de Herulers uheldige Krig med de Longobarder) „angrebe de med syv Skibe Søe-Kysterne af Lucca i
 „ Italien, men bleve drevne derfra, og droge derfor videre fort til det Bæ-
 „ tiske (i Spanien), vshyndrede underveis til deres egne Boliger (eller deres
 „ eget Land) de Cantabrerers og Vandalers Steder;“ at Sidonius Apollinarius ligeledes beskriver de Heruler som Søemænd, der beboede de yderste Bugter af det store Hav, naar han siger:

„ Hic *glaucus* Herulus *genis* vagatur,

„ Imos Oceani colens recessus; k)

Og at Cl. Mamertinus i sin Lovtale til Maximianus Hercules sætter de Heruler og Chaiboner l) sammen, kaldende dem *primos barbarorum, locis ultimos.*

f) See det forhen anførte i denne Afhandlings §. 2.

g) de rebus Geticis c. 3.

h) See Fabricii biblioth. mediae & inf. latinæ. Tom. IV. p. 79.

i) Som af Scaliger er føiet til hans Udgave af Eusebii Chronico p. 27.

k) Epist. VII. II. p. 211.

l) De Chaiboner synes at være Strabonis Chaubi, som han adskiller fra de Caucher.

ultimos. Saa kan man i Betragtning af alt dette ei tvivle paa, at de Heruler jo maae være komne fra vort Norden. At de paa deres Udvandring derfra kan have sat sig ned i det Mecklenborgske og Pommeriske, ja vel og efterladt sig der en Colonie *m*), og at de endogsaa kan være komne ind i det Preussiske, før end de toge Veien til de Romerske Lande, er altsaa en muelig Sag, hvilket Turen af Folke-Vandringen fra vort Norden og de Kanter gier rimelig; men at de har havt deres første Oprindelse fra sidst bemeldte Land; ere de samme, som Hirri, hvilke Plinius sætter paa de Kanter, og har i de senere Tider gaaet fra Preussen til Mecklenborg, hvilket Hartknoch *n*) med endeel andre vil meene, er noget, som antages paa en blot Formodning, og visselig ingen Grund har.

§. 7.

Men endskjønt man nu af foranførte kan med god Føie og Visshed slutte, at de Heruler ere komne her fra Norden; saa bliver det dog en ganske anden Sag, naar det kommer an paa at fastsætte, paa hvad Tid deres Udvandring er skeet, og paa hvad Sted de egentlig tilforn har boet: Thi deri har man kun uvisse Formodninger at gaae frem efter. Dersom N. Marschallus var en Mand, som man i saa gamle Ting kunde sætte nogen Tillid til, hvilket han visselig ei er, saa kunde hans Foregivende ei ansees for urimeligt, „ at de Heruler ere udgangne fra Norden i Selskab med de Cimbrer, og har sat sig ned „ mellem Elven og Havet:“ *o*) Thi *r*) maae jeg i Almindelighed erindre dette om de adskillige Folk, som oversvømmede det Romerske Herredømme, at dersom nogle af dem har havt deres Udspring her fra Norden, maae deres Udvandringer derfra være skeede i meget gamle Tider, og samme enten have staaet i nøie Sammenhæng med de Cimbrers og Celters store Udtog, eller været

m) Helmoldus siger II, 21. 35. at i hans Tid boede Heruler i Priegnitz og hos Havel-Floden. See ogsaa Alb. Ge. Schwartz Einleit. zur Geogr. des Norden-Deutschl. pag. 9 not. Vor lærde Kammerherre Suhm meener i sit fortreffelige Skrift om de nordiske Folks Oprindelse, at de kan være indkomne i Mecklenborg imellem Taciti og Maximiani Tider.

n) Alt. und neues Preussen I. p. 222.

o) Annal. Herulorum hos Westphalen i hans monument. Cimbr. I. p. 169.

ret en bestandig Følge deraf; saa at mange af de Folk, som allerede for og ved Christi Tider boede eller svermede omkring i de nordlige Deele af det nu værende Indskland, kan i Henseende til deres første Herkomst virkelig have været nordiske: hvorom siden og paa et andet Sted kan gives Leilighed videre at tale. Imidlertid mærk vi 2) om de Heruler især, at man af de Omstændigheder, som tilforn om dem ere anførte, nemlig at de paa deres Tog til Thule drog igiennem de Danske Land, gaaende derfra over Havet til det foresatte Sted, og at de for at komme hjem ginge til Skibs nord omkring Spanien, kan med Rimelighed slutte, at deres Boepæle har engang været paa de vestlige Kyster af vor Halv-Ø, og det fornemmelig, om man her skulde fastsætte noget vist Sted, paa Blig-Siden eller i Halland, eftersom Jornandes siger, at de bleve uddrevne af de Danske, hvilke sidste, efter al Rimelighed, ere i de ældste Tider komne fra de længer op i Landet eller længer efter paa beliggende Steder, og har sat sig ned i Slaane og Halland, førend de ginge over til de nu værende Danske Øer. Dog synes det 3) endnu desuden rimeligt, at Herulerne, naar man vil gaae til de første og ældste Tider, vel ogsaa kan have boet endnu længere nord og vester paa, jeg meener vester om den yderste Pynt af Norge, Emdisnes kaldet, og været en Green eller et Nabo-Folk af de, i det endnu saa kaldte Rogaland eller Rygarfylke, boende gamle Røtter eller Rogier p): da Procopius siger, at de Heruler, som vandrede til Thule, efterat de vare komne igiennem de Danske Folk (hvilke selgelig den Tid havde Jylland inde) fore didhen over det store Hav, hvilket ei kan forstaaes om de trange Sunde mellem de Danske Øer eller om Øresund især, men giver heller tilkiende, at det Land, som de Heruler da søgte hen til, maae have ligget temmelig lange og vester ud fra sidst bemeldte Sted; og da en og anden Omstændighed viser, at de Heruler maae have staaet i et Slags Forvands- og Bekjendtskab med de Rugier, fremsfor med andre, saasom hine har tilsidst taget deres Tilflugt til disse, og i Italien staaet under een Konge med dem, nemlig Odoacro, og at de har sat sig ned i de af Rugierne tilforn beboede Lande nord for Donau, som tilforn er anført: en Omstændighed, som ved første Biekast kan synes ei at være af stor Betydning i denne Sag, men bliver det dog visselig, naar man tillige

med

p) Med det sidste Navn kalder Procopius dem.

med den vil overveie dette: At blant de mange, fra et til andet Sted i de Romerske Lande omvandrede, Folk maae det have været en vedtagen Skik og ligesom en blant dem alle antagen Lov: At det Sted, som et vist Folk først havde behoet, maatte, efterat samme derfra var udvandret, blive liggende øde, og ei af nogen, uden sammes Tilladelse, behoes, paa det man i Nøds Tilfælde kunde der have et sikkert Tilflugts Sted. Hvilket jeg meener tydelig at kunne sees af hvad Procopius fortæller om de i Africa boende Vandaler: *g)* „At da de, som vare bleve tilbage efter dem, i deres forrige „ Boepale (hos det Maotiske Kiær *r)*) sendte Gesandter til dem, med Begiering, at de vilde overlade dem til Eiendom de af dem forladte og øde liggende Lande, af Frygt for, at dersom de i Africa da boende Vandaler, eller deres Efterkommere, bleve engang drevne derfra, vilde samme søge hen til de af dem forladte Steder igien; saa blev dette deres Forlangende dem nægtet, af Aarsag, at man ei kunde vide, hvad man i Fremtiden kunde trænge til.“ Hvilken Sædvane ogsaa blant andre saadanne Folk at have været brugelige, kan noksom skienes af hvad der om de efter Rugierne, langt henne paa hiin Side af Donau, øde liggende Steder forhen er ansørt, og af det, som Appianus fortæller om Cimbrerne, at de, efterat vare overvundne af Romerne, vandrede, formodentlig efter en meget lang Tids Forløb, til deres Hiem igien.

S. 8.

Fremdeles og *4)* er om de Heruler endnu dette at mærke, at de maae have været store Søerovere, og vel drevne i Søefarsenet, sølgelig en Sværm af de gamle vidt bekiendte Nordiske Søerovere, hvoraf vor Halv-Ø, fornemmelig dens vestlige Kyster, fra de ældste Tider, som man kiender, har været besat: Efter som de turde vove at fare fra det Middellandske, eller rettere, Sorte-Hav af, uden omkring hele Europa, til deres Hiem, en Reise, som intet Menneske, i det mindste ikke i langsommelig Tid og i nogle hundrede Aar, for dem har giort, og som tillige viser, at de har været langt bedre bekiendte

B 2

med

g) de bello Vandal, I. p. 58. edit. Gros.

r) l. cit. pag. 9.

med Havet vesten og norden om Europa, end Græker og Romere vare, i hvis Land de selgelig ei først har lært saadan deres Skibsart, men først den Kundskaab med sig her fra Norden; hvilket ogsaa kiendelig kan sees deraf, at det første man finder dem nævnte i Historien, finder man dem tillige at have sværmet om paa deres Skibe, og i Selskab med en Hoben andre Nordiske Folk til Søes at have gjort et Indfald i de Romeres Lande. Trebellius Pollio, en Skribent, som levede mod Slutningen af det tredje Seculo, og uden al Tvivl er den første, der nævner dem, beretter nemlig: „At adskillige Scythiske Folk, de „ Venciner, Teutunger (Tuthunger), Austrogothar, Biringver, Sigipeder „ (Gepider), Selter og Heruler komme, under Keiser Claudii Regiering, „ til de Romeres Land, med en Krigshær paa 320000 Mand, og med 2000 „ Skibe.“ s) Til dette Søe-Tog kan vore Heruler ei ubilligen anses for at have været de første Ophavsmand, eftersom man finder dem først tilførn, nemlig i Keiser Gallieni Tid, mellem Aar 250 og 260 omtrent, paa 500 Skibe at have gaaet over Marotis, og under deres Anfører Mausobatus udplyndret Grækenland, som Syncellus beretter. t) Hvoraf man altsaa kan see, hvilke Karle disse Heruler har været til Søes, og af dette saavelsom hvad mere tilførn er anført, i Henseende til deres Oprindelse og Herkomst her fra Norden, tilsidst gjøre den Slutning: At de i de ældste Tider maae have boet vester om Lindisnes og siden paa Viig-Siden eller i Halland; at de til Skibere ere gangne igiennem Drefund til Østersøen, og har der sat sig ned hos Rugierne, enten i Selskab med disse, eller efterat de der vare bœsfatte; at de virkelig i Begyndelsen har været af een Folkesæd med bemeldte Rugier, og ere blevene regnede til dem, men har siden faaet eller antaget Navn af Heruler, enten medens de boede hos Østersøen, eller paa deres Udvandring derfra, da de har skilt sig fra Rugierne, saaledes som det er skeet med Gotther og Gepider, Vistgotther og Ostrogothar; og at de endelig efter Vandaler, Gotther og Rugier har taget Weien igiennem det nu værende Polen hen til Tanais, og boet der en Tid, førend de satte sig ned norden for Donau, og komme derfra til de Romeres Lande.

§. 9.

s) vita Claudii p. 806. edit. Schrevel.

t) Corp. script. hist. Byzant. Tom. V. p. 304.

§. 9.

At Procopius ved sin Thule har forstaaet vor Nordiske Halv-De, er en af alle Kiendemærker saa tydelig Sag, at den ei behøver videre Oplysning eller Forklaring. Men imidlertid maae dog dette her mærkes, at han under Navn af Thule har indbefattet ei allene den hos de gamle Græske Skribenter egentlig saa kaldte Thule, men ogsaa de øvrige her i Norden af dem omtalte Der, saasom Scandia, Scandinavia, Merigon, Baltia med flere, hvilke alle med hinanden han beskriver som en De, og det, som jeg sikkerst troer, af den Aarsag, at han af dem, her fra Norden kommende, hvilke han, efter egen Beretning *u*), har spurgt derom, har fornummet, at paa den Kant ei fandtes saadanne Der, men kun een stor De eller Halv-De, som strakte sig høit op i Nord, til det yderste Nord-Hav, og som derfor, efter hans Tanker, med Rette burde føre Navn af Thule, eftersom den mærkværdige Omstændighed af Solens bestandige Skin om Sommeren og det langvarige Mærke om Vinteren, hvilken de Gamle berettede om Thule, just passede sig paa den, en Omstændighed, som har været den fornemste og næsten eeneste, hvilken ældre Skribentere vidste at fortælle om Thule, og som man seer at Procopius selv har lagt saa meget Mærke til. Da nu endeel af bemeldte gamle Skribenter har ved deres Beretning om Thule, at der var 6 Maaneder idel Dag og andre 6 Maaneder idel Nat *w*), paa den eene Side udstrakt deres Thule næsten indtil Nordpolen, i det mindste langt over det nu værende Nord-Cap, og Procopius paa den anden Side ogsaa til Thule har henregnet Scandinavien, hvilken de Gamle, som tilforn af mig er beviist, har ligeledes villet at skulle strække sig langt henne øster paa, henimod og forbi Veirelens Udlob; saa bliver deraf ei vanskeligt at begribe: 1) hvorfor og af hvilken Anledning Procopius har, tværtimod de gamle Skribenters Beretninger gjort Thule saa overmaade stor, at den skulde være ti Gange større, end Britannien, en De, hvilken af de Gamle beskrives som den største blant alle, ja næsten større end den halve Europa. Dog har han til bemeldte Sammenligning mellem Thule og Britannien at giøre

D 3

endnu

u) See forhen §. 3.

w) Man eftersee det af mig anførte i Afhandl. om de gamle Grækers og Romers Kundskab om de Nordiske Lande Cap. 6. §. 14.

endnu desuden høvt en anden Aarsag og Aaledning, som videre skal vises, naar vi komme til hans Beskrivelse over sidst omtalte De. For nærværende Tid mærke vi for det 2) at af bemeldte Procopii Forestilling om Thules store og vidtledte Strækning nord paa, hvilken han ventelig efter de Gamles Formeening derom, har anseet for at ligge, ei mellem Syd og Nord, men mellem Vest og Øst, eller rettere mellem Syd-Vest og Nord-Øst, kan ligeledes gøres begribeligt, hvorfor han har tillagt den hele De Thule den Omstændighed, som dog kun tilkommer den yderste Deel deraf, nemlig at Solen der i 40 Dage var om Sommeren bestandig at see over Jorden, men om Vinteren ligesaa mange Dage aldeles borte, en Omstændighed, som det er mærkeligt, at Herberstein ligeledes beretter om de Dickloppers Land, Dront kaldet, (skal være Tromsen, beliggende længst nord i det Norske Nordland, næst hos Finmarken) at Solen hos dem i 40 Dage ei gik under. a) Saa man sølgelig af denne Overensstemmelse mellem begge disse Beretninger, hvilke ventelig har begge grundet sig paa andres Udsagn og et giengs Rygte, kan med Føie gjøre den Slutning, at paa sidst benævnte og andre i Nærværelse derved, eller under eens Høide omtrent dermed beliggende Steder, maae de Thuliter have boet, fra hvilke eller om hvilke Procopius har faaet bemeldte mærkværdige Omstændighed at vide, som egentlig kun passede sig paa deres Land, men han har meent at tilkomme den hele De.

§. 10.

Herhos maae dog, til Sagens videre Oplysning endnu mærkes: At Fornandes yderst paa Den Scanzia, hvormed han betegner vor Nordiske Halv-De, længst henne mod Norden og Østen sætter et vist Folk, Abogit kaldet: om hvilket han siger man havde den Beretning: „At det midt om Sommeren havde i 40 Dage og Nætter bestandig lyst; men i ligesaa mange Dage og Nætter, om Vinteren, slet intet Lys.“ b) Hvilket med foranførte tilsammentaget viser: 1) Rigtigheden af hvad tilforn er sagt, nemlig at Procopius til sin Thule har ogsaa henregnet Den Scandia eller Scandinavia,

og

a) comment. rerum Muscovit. iblant Scriptor. rerum Muscovit. p. 33.

b) de rebus Geticis c. 3.

og giver os 2) Anledning til at udfinde, hvorvidt Procopius har udstrakt sin Thule og Jornandes sin Scanzia mod Osten, en Sag, som ellers er meget vanskelig at komme efter, men hvorpaa det meget beroer, naar man nogenledes skal kunne indsee Meeningen og Sammenhængen i endeel gamle Skribenters, men især Jornandis Beretning om vor Halv-De, især dens nordlige Kanter, og om de nord-østlige Deele af Europa: Thi at Jornandis Adogit (eller Adogitæ) ere de samme som Plinii Attagoræ, eller som andre kalde dem Attacottæ, det giver baade Navnenes Lighed tilkiende, c) som ogsaa den Overensstemmelse mellem begge, at disse, efter Plinii Beretning beboede de yderste Kanter mod Nord, hvor de havde et halvt Aar Dag og et halvt Aar Nat, d) ligesom endeel fortælle Bestkaffenheden at være paa Den Thule, hvor Procopius dog fastsætter den til 40 Dage og Nætter, ligesom Jornandes gjør med sine Adogit paa Den Scanzia; men nu sætter Plinius bemeldte sine Attagoræ saa langt henne mod Osten, at de komme til at boe, ei i Europa, men i den yderste vestlige Kant af Asien, e) hvis Grændser mod Europa paa den Side de Gamle synes at have sat strax Westen for Indløbet til det Caspiske Hav, som af Plinii og endnu tydeligere af Melæ Beretninger kan sees. f) Følgelig kan heraf skionnes, at Procopius, Jornandes og endeel andre ældre Skribenter, som de formodentlig herudi har fulgt, har udstrakt de nord-østlige Kanter af vor Halv-De langt over dens rette og nu værende Grændser, til bemeldte Indløb af det Caspiske Hav omtrent. Hvilken Sætning ved første Blik vel maae komme en uventelig og dristig for, men bliver dog ei saa urimelig, som den har Udseende efter, naar man betragter Tingen ei efter vort, men efter det Begreb, som de Gamle selv havde Anledning til at gjøre sig derom, baade i Henseende til de nord-vestlige Kanter af Europa, hvilke de, som tilforn er viist, har udstrakt alt for langt mod Osten, og hvor de har forestillet sig, at hvad som virkelig ligger mellem Nord og Syd, skulle ligge mellem Osten og Westen, hvoraaf man altsaa let kan slutte, hvor langt den yderste nord-østlige

e) Codaguri eller Edagyri hos Ptolemæum VI. 16. See Harduini Anmærkning til Plinium Tom. I. p. 680 not. 10.

d) Hist. natur. IV. cap. 12 p. 472 *edir. Hard.*

e) loc. cit. og libr. VI. c. 17. p. 680.

f) de situ orbis III, cap. 5.

østlige Odde af bemeldte Halv-De maae, efter deres Forestilling, have strakt sig øster paa, da de holdte for, at den syd-østlige Kant af samme laae et godt Stykke Østen for Beirelens Udlob; som ogsaa i Henseende dertil, at de Gamle har for meget aflnæbet Landenes Bredde mellem Nord-Havet og det Pontiske samt Caspiske Hav, saa at Dionysius derover sætter de Floder Borysthenis, Aldesci og Panticapæ Kilder nær ved Jis-Havet, g) og Aristoteles bevidner, at man fra det Bierg *Parnassi* eller Paropamisi Top i Asien kunde see Nord-Havet. h) Saa man derover, i Følge af dette, kan have havt god Anledning til at giere sig den Tanke, at hvis vor Norden bestod af een eneste stor De, saaledes som Procopius og Jornandes har forestillet sig det, saa maatte dens yderste Odde mod Norden og Østen strække sig ud til bemeldte det Caspiske Havs Indløb, og tillige ei ligge ret langt borte fra sidst nævnte Hav selv.

§. II.

At Procopius med sin Beretning om den store Heitids Fest, som de Ethuliter helligholdte til Erindring og i Anledning af Solens Tilbagekomst, har meent den baade tilforn og endnu her i Norden meget bekiendte og heitidelige Jule-Heitid, er ingenlunde at tvivle paa, lad end være, at de Omstændigheder, som han derved fortæller, ere nu ganske ubekiendte her i Norden, og man hos ingen Skribent eller paa anden Maade finder mindste Spor deraf: Da det er venteligt, at samme ere kun blevne iagttagne i de ældste Tider, da man om Solens og Himmelens Løb vare meest ukyndige, og af dem allene, som boede Norden for circulo arctico, for hvilke Solen om Vinteren gaaer aldeles ned under Horizonten, og bliver nogen Tid borte. Saa længe disse har vedligeholdt den Skik, og iagttaget at regne saa mange Dage efter Soelhverv, førend de helligholdte deres Juul, som Procopius beretter, maae den bestandig hos dem have indfaldet 20 Dage efter Soelhverv, eller efter vor nu værende Maade at regne paa, den 11te Januarii omtrent. Og i saa Maade, saavel som ogsaa i endeel andre Henseender, kan de have en Slags Ret at fare med,

g) i hans Periegesis v. 315.

h) i hans Meteorologicis l. 13. Man eftersee min Afhandling om de gamle Grækers og Romeres Kundskab om de Nordiske Lande Cap. 6. S. 6. Sid. 327.

med, som meene, at vore gamle Forsædte have i de hedenske Tider helligholdt deres Juul i Januarii Maaned *i*), hvilken siden efter Christendommens Indførsel, er bleven forflyttet til December Maaned, og nærmere hen til Soelhvervs Tiden, ved hvilken Tid paa det Nicæniske Kirkesmøde blev fastsat, at Christi Fødsels Fest skulde helligholdes *k*), hvorfor ogsaa begge disse Maaneder af Beda kaldes Jule-Maaneder *l*), ligesom man af den gamle Oluf Tryggvasons Saga *m*) kan tydelig see, at vore Forsædte, medens de vare Hedninger, har helligholdt deres Juul paa en ganske anden Tid, end efter Christendommens Indførsel. Navnet Juul, som uden Tvivl og rimeligt har sin første Oprindelse fra Solens Tilbagekomst til Norden *n*), synes desuden selv at tilkiendegive, det bemeldte Fest maae have indfaldet ei længe efter Soelhverv; saa jeg derover holder for, at den i de ældste Tider er virkelig bleven helligholdt i Januarii Maaned, ved de Tider omtrent, som vi, efter Procopii Beretning, tilforn har fastsat, men har siden efterhaanden trukket sig længere frem til Slutningen af Januarii *o*), og Begyndelsen af Februarii Maaned, paa hvilken sidst bemeldte Tid Forfatteren af den gamle Hervarar-Saga bevidner at Jule-Festen i de hedenske Tider blev helligholdt *p*), og til hvilken vor lærde Antiquarius Otto Sperling *q*) ogsaa vil have den henført: Da denne Forandring i Tiden maae have reist sig enten af en Vildfarelse i Mærets Beretning, eller af en Feistagelse i Henseende til Skud-Dagene *r*); hvilket her ei bliver Sted til næiere at undersøge.

§. 12.

i) See Ott. Sperling de nomine et festo Juul p. 30.

k) See Jo. Bircherodii antiquit. Juliae p. 51.

l) See Rudbeckii Atlantica I. p. 104.

m) i første Deel Sid. 19 edit. Scallh.

n) See Sperling l. c. pag. 9, hvor han dog ei tager den Etymologie for gyslig, som dog er langt bedre end den han selv anfører.

o) Da skal Julen være i Sverrig helligholdt i Oluf Skotkomnings Tid efter Rudbecks Beretning, som ogsaa anfører, at Islænderne kaldte Januarii og Februarii Maanederne Jule-Maaneder.

p) See Jo. Bircherodii lib. cit. p. 152.

q) de nomine et festo Juul p. 32. 35.

r) Ved at legge til hvert Aar mere end man burde, er derfor ogsaa i de Christne Tider Julen kommen til at indfalde længere fra Soelhverv end den burde. See Bircherod l. cit. p. 51.

§. 12.

Hvilke Procopius har meent med de 13 meget talrige Nationer, som beboede Thule, hver under sin Konge, er vanskeligt at fastsætte, eftersom han ingen nævner af dem, uden de Scritofinner og Gauter, saa Næsten derover vil komme an paa en pur Gietning. Saa meget kan man dog tydelig see, saa vel af hvad han beretter om Indbyggerne paa Thule i Almindelighed, som om de Scritofinner i Særdeleshed, at de første har alle været af een Folkesærd og just de samme, fra hvilke vor Nordens nu værende Beboere nedstamme, men de sidste derimod en fra hine ganske adskilt Nation, hvilken da, ligesom nu, ei har beboet mere end i det høieste de yderste Kanter af vor Halv-De mod Norden og Osten, hvilket end videre skal bevises, naar vi komme til Tornandem, den saa kaldte Geographum Ravennatem og Paul. Diaconum. Da nu disse ere de første, som tale om Finnerne, som Indbyggere af vort Norden (thi ældre Skribenter, saa mange som tale om dem, sætte dem uden for samme), og disse ei anviser dem nogen anden Plads eller Boepæl, end tilforn er sagt; saa seer enhver deraf, hvor aldeles ugrundet deres Meening er, som ville holde for, at Finnerne har været de ældste Indbyggere af vort Norden, og at den derfor med god Føie bør forkastes. Hvilket ligeledes, ja endnu mere, maae gielde om dem, som ville ansee vore og Finnernes Forsfædre for at have nedstammet fra een og samme Folkesærd, da baade foranførte Procopii og andre gamle Skribenters Vidnesbyrd, andre Ting her at forbigaae, ere aldeles derimod.

§. 13.

For Næsten er af Procopii Beretninger om Thule endnu dette at mærke, at han er den første, der sætter de Danske uden for vor Nordiske Halv-De, paa hiin Side af Havet eller det nu værende Kattegat, som Indbyggere af det faste Land, talende om dem, som om et talrigt Folk, der var inddeelt i adskillige Stater (Danorum gentes). Heraf kan man da gjøre den Slutning, at de Danske da ei alene har beboet den Cimbriske Halv-De, foruden de nu værende Danske Der, hvilket kan være og jeg sikkert troer at være skeet længe før den Tid, men at de ogsaa allerede før Procopii Tider har der oprettet smaa Stater og Kongeriger, efter den i de ældste Tider her i Norden værende Indretning, dog saaledes, at de alle har betient sig af et fælleds Navn og derunder ved deres

Bedrivter

Bedrivter gjort sig bekendte blant Fremmede, endog for de laugt fraboende Græsker, hvilket ellers neppe var skeet, dersom de under forskjellige Navne havde været deelte i smaa Partier, og selgelig ingen af dem i Stand til at udrette noget stort og navnkundigt. Hvorimod man nu, just ved eller noget for bemeldte Procopii Tider, finder dem at have saa vidt udstrakt deres Særsøerier, og været saa magtige til Sees, at de, da Clodovæi Senner regierede i Frankrige, under deres Konge Chochilaichos), eller som han paa et andet Sted t) kaldes Chochilagus, har udplyndret Kysterne af Gallien, som Gregorius Turonensis bevidner, ligesom Venantius Fortunatus, der har levet paa samme Tid som sidst bemeldte, ogsaa nævner dem i et af sine Vers u). Saa jeg derover af alt dette gjør mig den Tanke, at de af vore Danske, som paa bemeldte Tid og Maade havde sat sig fast paa den Cimbriske Halv-Ø eller i det nu værende Jylland, har enten staaet under eet Over-Hoved med deres paa Verne og paa hiin Side af Kattegattet boende Landsmænd, eller i nogen anden nær Forbindelighed med dem, saa at de, skient adspredte paa saa adskillige Steder, dog ere bleve anseete for og har ført Navn af eet Folk: Thi at de Danske, efter deres Overgang til det faste Land, og efterat have sat sig ned i Jylland, ikke har forladt, men lige fuldt beholdt deres forrige gamle Boepæle paa vor Nordiske Halv-Ø, det er noget, som baade af andre Omstændigheder kan godtgjøres, som og især af den ældste blant vore egne Jordbeskrivere, nemlig Otho fra Helgeland her i Norge, hans Vidnesbyrd, hvilken har, mod Slutningen af det 9de Seculo, efter Kong Alfreds Befaling i Engelland, foretaget sig en Reise nord omkring hele Norge til den yderste Lapmark, og i den Beskrivelse, som man endnu har tilovers over bemeldte hans Reise, blant andet beretter: „At naar man fra Seirings-heal (det er Konghelle i Norge) seilede „ til Hethen eller Slesvig, havde man paa den venstre Haand Dannemark, „ men paa den høire først Havet, og siden Gotland (Jylland), Sædland og „ mange andre Øer.“ Hvoraf noksom kan skjønes, at de norden for Øresund beliggende Lande, Halland især og Skaane, har endnu den Tid i Besynderlig-

s) See Gregorii Turon. hist. Francor. i Du Chesnes Samling Tom. I. p. 294.

t) libr. cit. pag. 706.

u) ad Lupum ducem l. c. p. 499 og 505.

hed ført Navn af Danmark, selgelig have Danske Indbyggere; ligesom man heraf igien videre og med god Føie kan slutte, at Marsagen, hvorfor bemeldte Lande har især have Navn af Danmark, ei vel kan være nogen anden, end at de Danske der har havt deres første og ældste Boepæle, førend de ginge over til Nerne og derfra videre til det faste Land.

§. 14.

Dette er hvad som af Procopii Beretninger egentlig angaaer vort Norden; hvortil det endnu maae være os tilladt at føie nogle faa Anmærkninger over det, som hos ham forekommer, de Her Britannia og Brittia angaaende, efter som det er noget besynderligt i sit Slag, og indeholder Ting, som man har vanskeligt for at udfinde nogen ret Næmnelighed og Sammenhæng udi: da han kommer frem med en De Brittia, som hos ingen anden er at finde, deeler den ved en Muur i tvende Parter, den østlige og vestlige, hvoraf den første skulde være vel beboet, men den anden fuld af Slanger og forgiftige Dyr, gior den desuden til de Dødes Bolig, skiller den fra Den Britannia, men sætter dog de Angler, Friser og Brittoner som Indbyggere paa den, og gior endelig Britannien ti Gange mindre end Thule, med andet mere, som er deels tværtimod andre gamle Skribenters Vidnesbyrd, deels noget, som de ei veed det mindste af; saa man derover har god Føie til at spørge, hvad Procopius har meent med alt dette, eller hvad der egentlig har givet ham Anledning til at bringe saadan Snak paa Bane? Naar man paa den eene Side overveier, at han gior de Angler til Indbyggere paa sin Brittia, at han taler om en Muur, som de Gamle havde bygget tværs over denne De, at han sætter den tværs for Rhinens Udlob, og kun en Dags Reise *x*), eller 6 à 7 Mile fra det faste Land; saa kan man af alt dette ei andet slutte, end at han dermed har meent de Gamles Britannia. Men naar man paa den anden Side seer, at han udtrykkelig skiller den fra Britannia, at han paa andre Steder under sidst bemeldte Navn har meent det samme Land, som andre derved har forstaaet, naar han s. Ex. siger:

„ Alt af Nerne faldt Britannion, den største blant alle dem, som ligge uden
 „ for

x) 200 Stadier, som Procopius selv regner for en Dags Reise p. 5 *edit. Grot.*

„ for Herculis Støtter, i det vestlige Keiserdommes Lod y), og at de Romere
 „ ei vare i Stand til at tage Britannia tilbage igien fra dem, som havde be-
 „ mægtiget sig den“ z); ei at tale derom, at han beretter om Indbyggerne paa
 Den Brittia, at de ingen Heste brugte, og vidste ei hvad en Hest var, da
 det dog er bekendt, at de Britanner vare vel forsynede med Heste og brugte
 Mængde af dem for deres Stridsvogne: Saa synes det at være tydeligt, at
 han ved Brittia ei har forstaaet den rette og egentlige Britannia; selgelig gaaer
 det ei heller an at falde paa den Tanke, at ved sidst anførte Navn kan af ham
 være meent Hibernia, hvilken De han ellers ikke nævner, og ved det første Bri-
 tannien selv, da alle sidst opregnede Vanskeligheder her atter ere i Weien, lige-
 som ogsaa de, i Henseende til Den Brittia, først berørte og andre Omstændig-
 heder vise, at ved den ei kan være meent noget Stykke af det faste Land.

§. 15.

Herover kan jeg, i Betragtning af alt dette, ei forestille mig Sagen an-
 derledes, end at Procopius af de Gamles Britannia har gjort tvende Øer,
 enten i Følge af visse gamle Beretninger, som han derom kan have foresundet,
 men nu ere bortkomne, eller i Aaledning af endeel andre Omstændigheder, saa-
 som af den overmaade store Strækning, som de Gamle give Britannien, hvor-
 efter den med den eene Ende kommer til at ligge norden om Germanien, og med
 den anden nær hos Spanien, og som let kan have givet den, der saa loselig har
 anseet Tingen, Leilighed til Bildfarelse, allerhelst naar han kastede Øinene
 paa en saadan Beskrivelse over Den, som Marcianus Heracleota giver a),
 nemlig: „ At den laae ligesom adskilt fra sig selv og adspredt over den største
 „ Deel af det Nordiske Hav, og havde især tvende smalle Nakker, ligesom
 „ Fødder,“ og han da erindrede sig tillige, at de Gamle talede om tvende
 Britanniske Øer, hvoraf den eene vel udtrykkelig af dem skilles fra den an-
 den, under Navn af Jerne eller Hibernia, men hvilket Navn har heller tiert

C 3

til

y) loc. cit. p. 5.

z) l. c. pag. 9.

a) peripl. maris exteri in collect. Hudson. geogr. minor. I. p. 57. og i min forhen an-
 førte Afhandling Cap. 5 §. 23 p. 315.

til at bringe Procopium ind end ud af Drømmen, da han har fornummet, at de Scoter, som af endeel Skribenter, der har levet næst for hans Tider, sættes paa sidst bemeldte *De*, boede just paa Den Britannien, især i de vestlige og nordlige Kanter af den, hvor og de Briganter, som Ptolemæus sætter paa Hibernia, sandtes under Navn af *Scoto-Brigantes*, samt og et andet Brittisk Folk, kaldet *Picto-Britanni* b), heraf har Procopius, som jeg slutter, gjort sig den Tanke, at de Gamle havde af eet gjort tvende Lande, og derfor trukket Hibernien sammen med bemeldte nordlige Kanter af Britannien, givende det tilsammen, efter nys bemeldte Folk, Navn af Brittia, for at skille det fra den egentlig saa kaldte Britannia, hvilken han har gjort til en *De* for sig selv, adskilt fra Brittia, for at faae ud de Gamles tvende Brittaniske *Der*, og vinde ind igien paa den Kant hvad han havde tabt paa en anden, ved at støbe Hibernien sammen med det nu værende Skotland og en Deel af Engelland. Den sydlige Part af sidst bemeldte Land tillige med det nu værende Wallis bliver altsaa Procopii Britannia, og det med saa meget mere Rimelighed, som dette Stykke af Engelland synes for det første at have især faaet Navn af Britannien, da den nordligere Deel af Landet blev kaldet Albion, og som vore gamle Nordiske Forsfædre ogsaa stedse have givet samme Navn af Bretland, da de derimod har kaldet Resten England; hvortil det er høist rimeligt at de har haft en blant deres Forsfædre giengs Skik og Sædvane til Anledning.

§. 16.

Hvad Procopius for Resten fortæller om de tvende besynderlige Mærkværdigheder paa Den Brittia, i Henseende til dens vestlige Deel, som for Øgler og Slanges ei kunde beboes, og de Dødes Overfart didhen, kan vel for den største Deel ansees for hvad det er i sig selv, nemlig for Skipper-Historier og Beretninger af det Slags, som man om langt fraliggende Steder pleier at binde visse Folk paa Ermene: Thi at vor Skribent, hvad der end for Resten kan siges til hans Berømmelse, har været temmelig baade lettroende og overtroisk, kan noksom skønnes af endeel hans Beretninger om Keiser Justinianus

b) See Jos. Scaligeri animadu. ad Eusebii chronic. p. 190. b.

nianus og Keiserinde Theodora, saasom f. Er at hiin var avlet af et Spøggelse, var bleven seet at gaae uden Hoved, og ofte at have forandret sin Skikkelse; og om denne, at hun havde haft usømmelig Omgang med Trolle og Giengangere c); men imidlertid maae dog visse Omstændigheder have givet Fortællerne Anledning til at lade sig berette og selv at berette saadant, samt Procopio til at troe det, hvilke jeg meener at kunne, hvad de Dodes Overfart til Den Brittia angaaer, allerbest udledes af endeel gamle Skribenters Meening om de vestlige og nordlige Kanter af Europa, at de vare bedækkede med idel Mærke og Taage, at Homeri Tartarus der maatte søges, hvilken nogle meene med sin *λευκάδα πέτρινη*, forbi hvilken Mercurius geleidede Penelopes Beilere til de Dodes Lande d), at have forstaaet Britannien selv e), og at Ulysses, som paa sin Reise skal være kommen endogsaa til Caledonien, det er Procopii Brittia, hvor Altere efter ham skal være fundne med Græske PaaKriister f), har paa bemeldte Kanter steget ned til de Dodes Lande g). Hvorom Poetens Claudiani Ord ere særdeles mærkværdige, og synes at sigte til det selv samme, som af Procopio omtales, naar han saa siger h):

Est locus, *extremum quæ pandit Gallia littus,*
Oceani prætentus aquis, ubi fertur Ulysses,
Sanguine libato, populam movisse silentem.
 Illic umbrarum tenui stridore volantum
 Flebilis auditur questus. *Simulacra coloni*
Pallida defunctasque vident migrare figuras.
 Hinc Dea (Megæra) profiluit - - -
 - - - Senfit ferale *Britannia* mûrmur,
 Et Senonum quatit arva fragor, *revolutaque Thetys*
 Substitit, et *Rhenus* projecta torpuit urna.

Af

- e) See hans histor. arcan. p. 304. edit. Venet. corp. hist. Byzant.
 d) Odyss. Ω . 11.
 e) See Barnesii Anmærkn. til dette Sted.
 f) Som Tacitus beretter i sit Skrift de moribus Germ. cap. 3.
 g) See Olypiodorus hos Photium p. 198.
 h) carm. in Rufinum I, 123 sq.

Alf hvilke og flere deslige Beretninger, hvilke efterhaanden, som det gemeentlige skeer, med adskillige Tillæg ere forbedrede, og hver har villet trække til sit Land, Procopius eller andre for ham da kan have sammenskiftet bemeldte Fortællinger om Brittia, hvor man ogsaa har faaet et Sted hensat, som var fuldt af Slangar og forgiftige Dyr, hvor intet levende Menneſke kunde opholde sig, for at være der desto bedre forsynet med alt, hvad som til et Helvede udfordredes.

Da dette Sal. Schönings høist nyttige Arbeide har fundet saa meget Biefald, har Selskabet agtet det for sin Pligt at meddeele den lærde Verden ogsaa denne Fortsættelse, saaledes som den efter hans Død er forefundet. I Fald vi ei saa tidlig skulde have savnet denne vor ypperlige Old-Granskere, og Manden selv havde reenskrevet den til Trykningen, maaffø et eller andet kunde have blevet tillagt eller forandret: Nu burde den blive uforandret.

